

جایگاه ایران در آینده بازار پرتقاضای پتروپالایشی آسیا/ سایه تحریم چگونه از صنعت نفت ایران برداشته می‌شود؟

با افزایش تقاضای مصرفی ایران به محصولات شیمیایی، در صورت عدم توسعه پتروپالایشگاه‌ها در کشور و استمرار روند خام‌فروشی، پیش‌بینی می‌شود تحریم‌های آینده از جنس ممانعت از خرید فرآورده‌های پتروشیمیایی و شیمیایی مورد نیاز صنایع باشد.

به گزارش مشعل نیوز؛ با افزایش کیفیت سطح زندگی مردم به ویژه در کشورهای در حال توسعه و تغییر رویکرد سرانه مصرف فرآورده‌های نفتی از سوخت به مواد شیمیایی، بسیاری از صاحبان صنایع پالایشی دنیا طرح‌های چندساله اخیر خود را به جای احداث پالایشگاه به صورت پتروپالایشگاه تعریف کرده‌اند تا بدین صورت بخشی از فرآورده‌های پالایشی به جای سوخت به مواد پتروشیمیایی تبدیل شود.

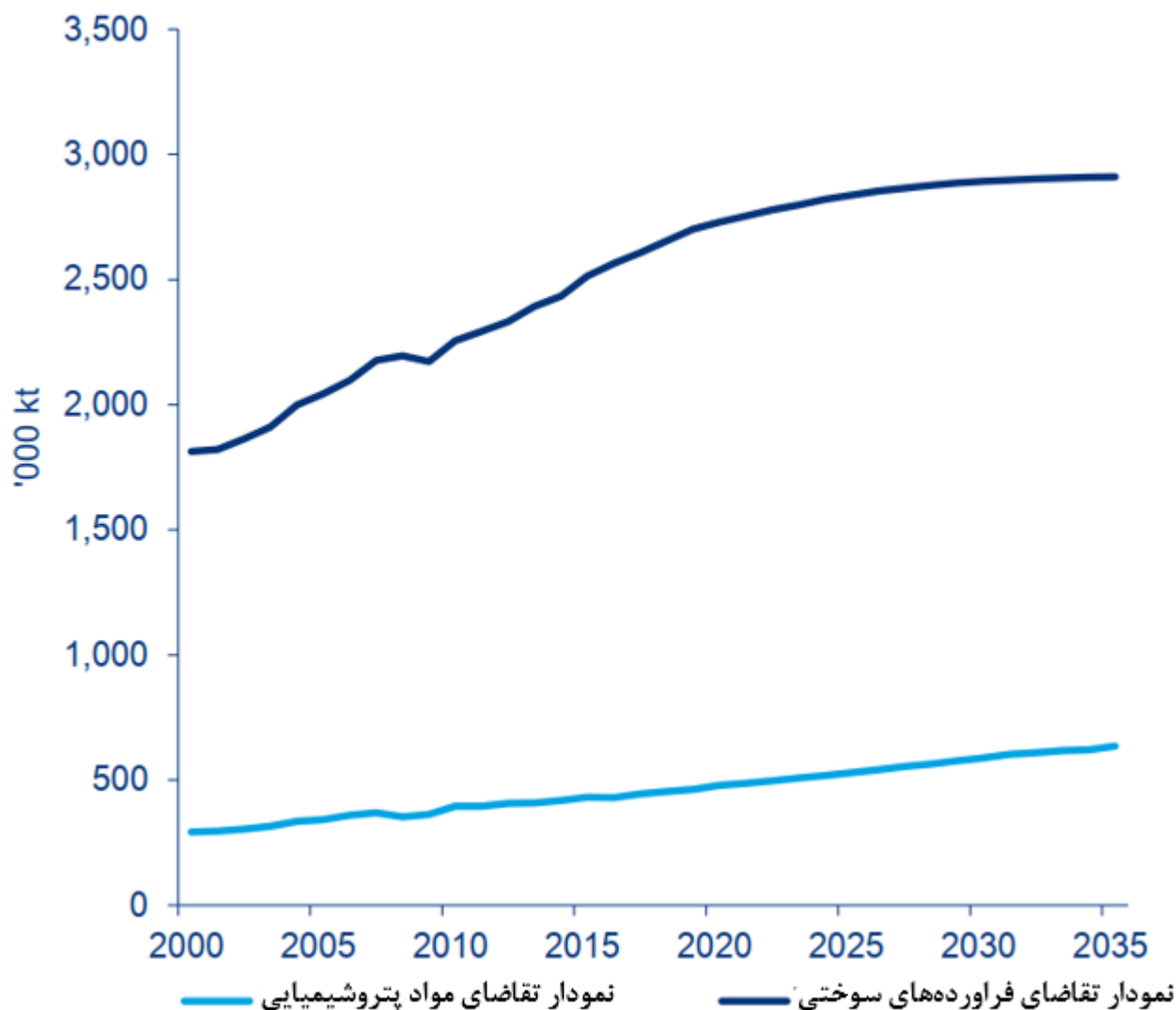
حاشیه سود یک پالایشگاه در حالت مطلوب حدود 6 تا 7 دلار به ازای هر بشکه است؛ درحالی که برای مدل پتروپالایشگاهی این عدد می‌تواند تا حدود 12 تا 14 دلار نیز رشد داشته باشد. علاوه بر این با احداث پتروپالایشگاه‌ها می‌توان طیف وسیعی از محصولات پالایشی و پتروشیمیایی

(بیش از 30 نوع فرآورده‌ی مایع و جامد با قابلیت انبارش راحت‌تر نسبت به نفت خام) را تولید کرد.

در تصویر 1 مقایسه روند تقاضای فرآورده‌های سوختی و پتروشیمیایی طی سال‌های 2000 تا 2035 توسط موسسه مطالعات وود مکنزی را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشخص است تقاضای فرآورده‌های سوختی در سال 2000 حدود یک و نیم میلیارد تن از فرآورده‌های پتروشیمیایی بیشتر بود (حدود 6 برابر). اما نکته مهم این نمودار تغییرات رخ داده طی سال‌های 2030 به بعد است.

از حدود سال 2030 رشد تقاضای فرآورده‌های سوختی تقریباً متوقف می‌شود و به بیان دیگر پالایشگاه‌های موجود جوابگوی تقاضای موجود هستند. اما رشد تقاضای فراورده‌های پتروشیمیایی همچنان ادامه‌دار است و نیاز به احداث پتروپالایشگاه‌های جدید برای تامین این تقاضای رو به رشد وجود دارد. بنابراین در مجموع رشد تقاضا برای پتروشیمی‌های پایه در حال پیشی گرفتن از سوخت‌های حمل و نقل است و بسیاری از پالایشگاه‌ها به دنبال ادغام با پتروشیمی‌ها هستند.

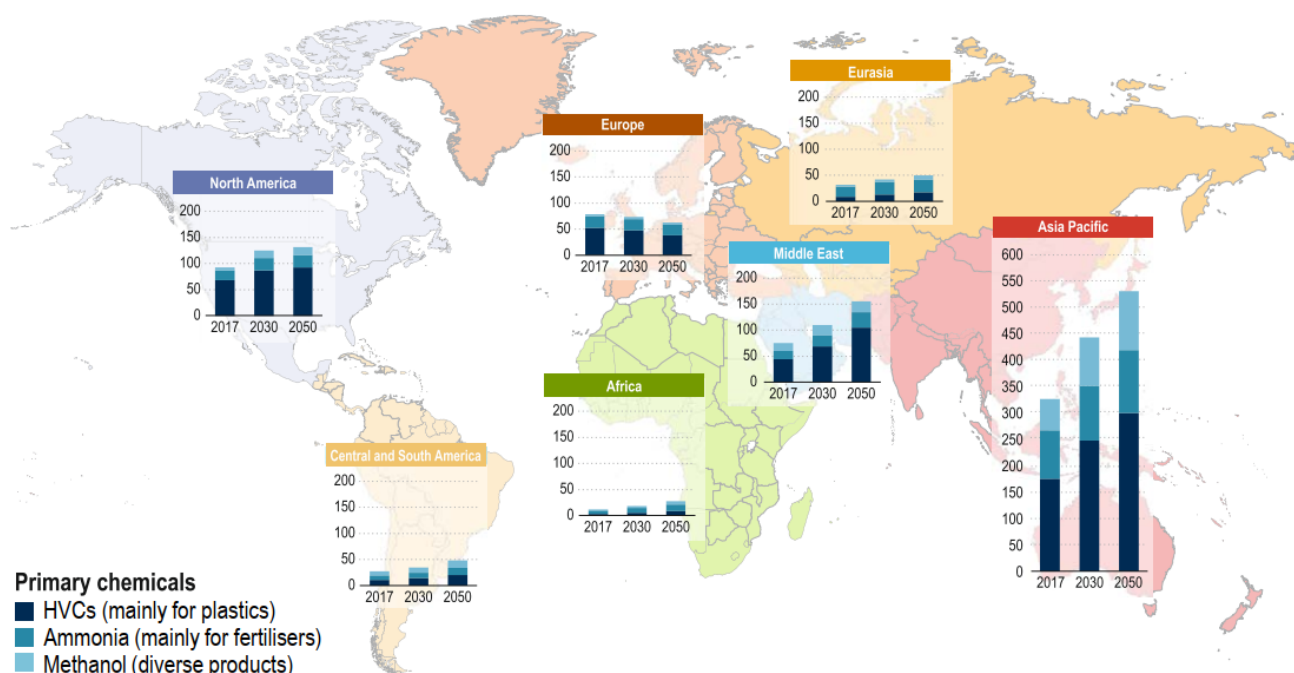
در همین راستا موسسه مطالعات IEA در مقاله‌ای ذکر کرده است تقاضای مواد پایین‌دست پتروشیمیایی تا سال 2050 بیش از 50 درصد رشد خواهد کرد به‌طوری‌که همواره فاصله تقاضا از تولید در حال بیشتر شدن است و تا سال 2050 بیش از 25 درصد مقدار تولید خواهد بود.

تصویر 1- روند تقاضای فرآورده‌های نفتی سوختی و پتروشیمیایی
(منبع: Wood Mackenzie)

* آسیا پیش‌تاز تقاضا و مصرف مواد پتروشیمیایی در سال‌های آتی

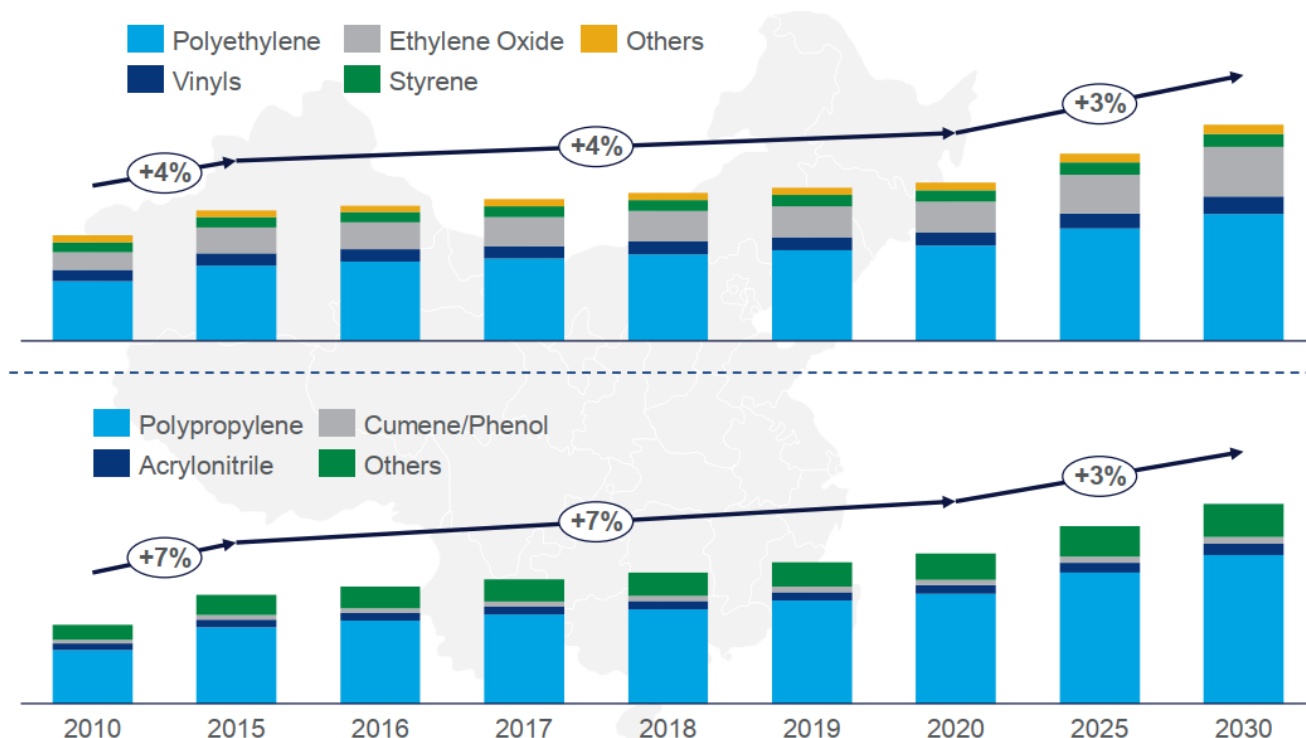
تصویر 2 رشد تقاضای مواد پایه شیمیایی شامل پلاستیک‌ها، مواد آروماتیکی، مواد پایه کود و مواد پایه متانول در سراسر جهان طی سه مقطع سال‌های 2017، 2030 و 2050 را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشخص است مناطق مختلف آسیا شامل آسیا اقیانوسیه و غرب آسیا پیش‌تاز رشد تقاضا در این مواد هستند و رشد چشمگیری دارند. طبق این تصویر فقط منطقه اروپا تا سال 2050 کاهش تقاضای مواد پتروشیمیایی داشته است که علت آن می‌تواند مربوط به پیشرفت فناوری و افزایش نرخ استفاده مجدد از مواد شیمیایی باشد.

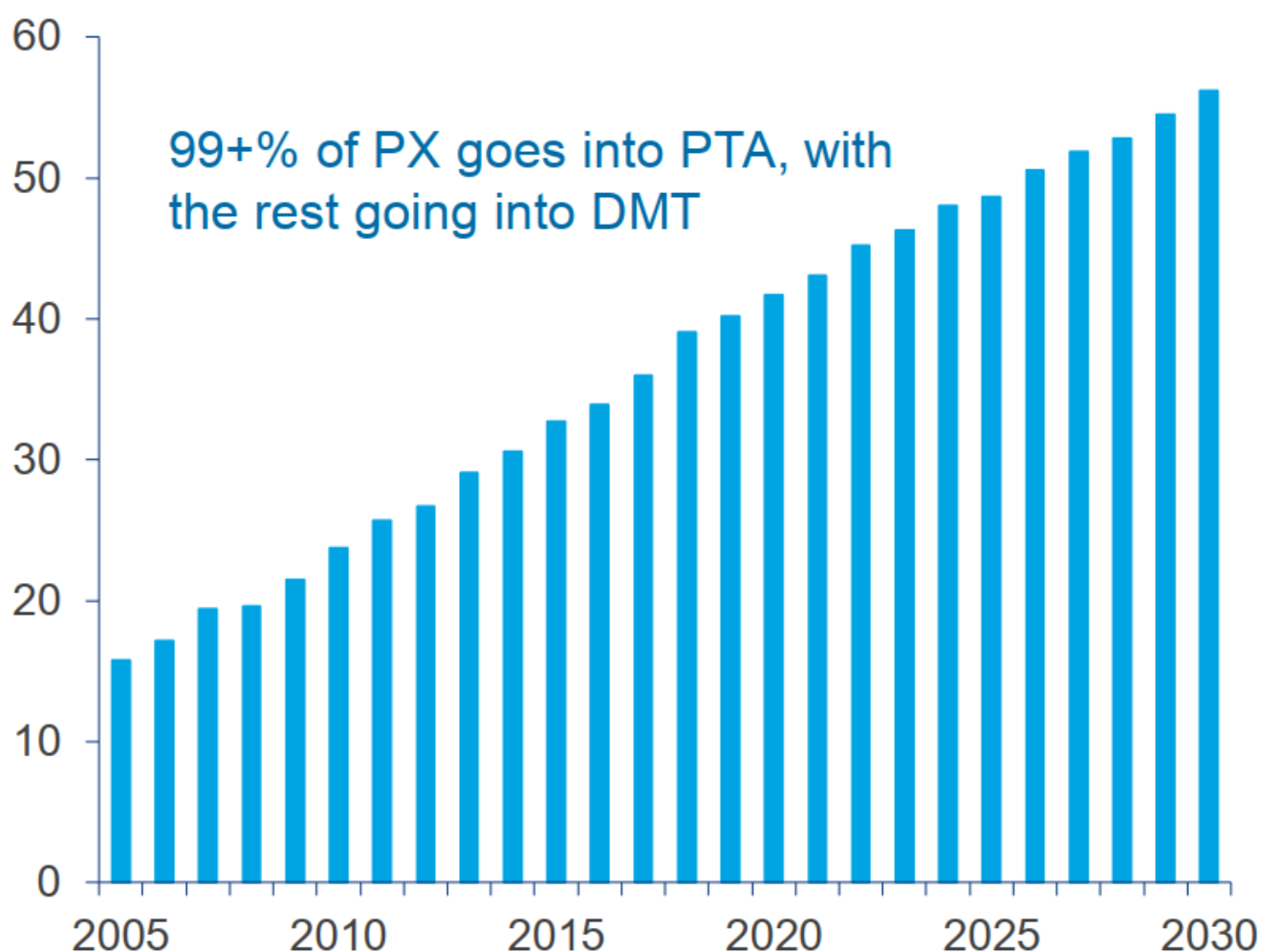
تصویر 2- رشد تقاضای مواد پایه شیمیایی در سراسر جهان در سالهای 2017، 2030 و 2050 (منبع: IEA)

در مجموع تصویر 2 که توسط موسسه مطالعات IEA ارائه شده است، بازار جذاب و رو به رشد مواد شیمیایی در قاره کهن و رو به توسعه آسیا را نشان میدهد. همچنین بررسی نرخ مصرف دو گروه عمده و پرطرفدار مواد پتروشیمیایی یعنی مشتقات اولفینی و مواد آروماتیکی شامل پارازایلن و بنزن نیز این ادعا مبنی بر افزایش مصرف سالانه مواد شیمیایی در قاره آسیا را تایید میکند.

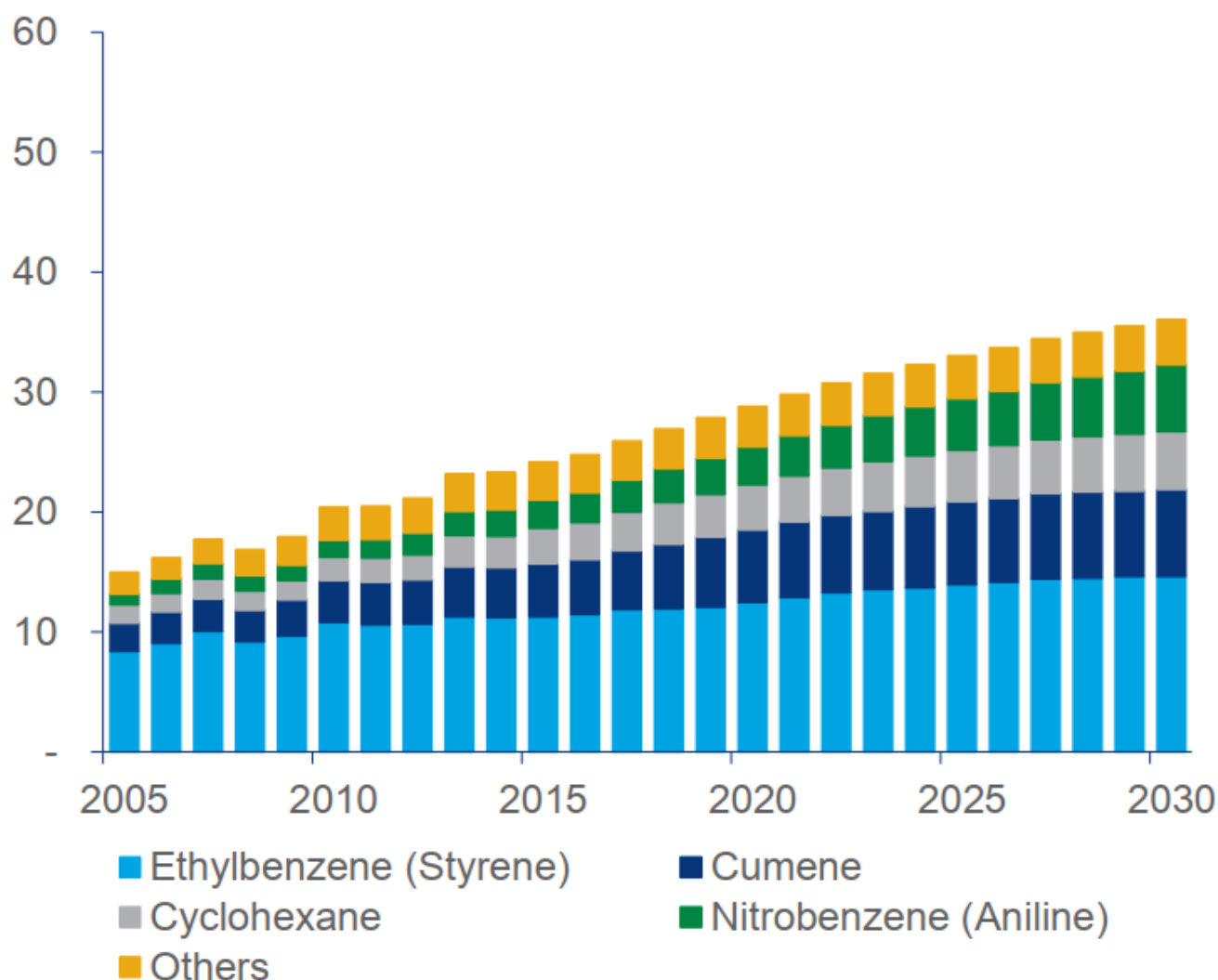
تصاویر 3 تا 5 که توسط وود مکنزی ارائه شده است، افزایش مصرف سالانه سه گروه فرآورده یاد شده (مشتقات اولفینی، پارازایلنی و بنزنی) بر حسب میلون تن را نشان میدهد. همانطور که مشخص است گروه آروماتیکی نرخ رشد مصرف بسیار بالاتری دارند و افزایش 2 تا 3 برابری را تا سال 2030 نسبت به سال 2010 تجربه میکنند.

تصویر 3- نرخ رشد مصرف مشتقات اولفینی در قاره آسیا تا سال 2030
(منبع: Wood Mackenzie)

تصویر 4- نرخ رشد مصرف مواد پارازایلنی در قاره آسیا تا سال 2030
برحسب میلیون تن (منبع: Wood Mackenzie)

تصویر 5- نرخ رشد مصرف مشتقات بنزنی در قاره آسیا تا سال 2030
برحسب میلیون تن (منبع: Wood Mackenzie)

*حرکت کشورهای آسیایی به سمت احداث مجتمع‌های پتروپالایشگاهی

مزیت نسبی دسترسی به خوراک و البته بازارهای رو به گسترش مواد شیمیایی در آسیا موجب شده است تا اغلب طرح‌های پتروپالایشی در این قاره تعریف شوند. به گفته مرکز تحقیقاتی وود مکنزی، بیش از نیمی از ظرفیت پتروپالایشی که از سال 2019 تا 2027 به جریان می‌افتد در آسیا اضافه می‌شود و 70 تا 80 درصد از آنها روی مواد شیمیایی و پلاستیک متمرکز می‌شوند. اغلب کشورهای اطراف ایران نیز رویکرد احداث پتروپالایشگاه‌ها و تولید مواد شیمیایی ذیل آن‌ها را پیش گرفته‌اند.

ترکیه، کویت، عربستان، امارات، عمان و هند همگی کشورهای هستند

که در اطراف ایران با تعریف طرح‌هایی به‌صورت مجتمع‌های پتروپالایشی رویکرد تبدیل نفت به فرآورده‌های پتروشیمیایی و تکمیل زنجیره ارزش این مواد را در پیش گرفته‌اند. در جدول 1 برخی از این طرح‌ها معرفی شده‌اند. برخی از این طرح‌ها به‌صورت پارک‌ها و مجتمع‌های شیمیایی تعریف شده‌اند تا تکمیل زنجیره ارزش فرآورده‌های نفتی در آن پیش برود.

جدول 1- برخی پروژه‌های پتروپالایشی اخیر در آسیا

ردیف	نام پتروپالایشگاه	کشور	ظرفیت (هزار بشکه در روز)	تبدیل مواد شیمیایی در واحد هر بشکه نفت (%)	سال شروع بهره‌برداری
۱	هنگلی	چین	۴۰۰	۴۲	۲۰۱۸
۲	فاز اول ژجیانگ	چین	۴۰۰	۴۵	۲۰۱۹
۳	مجتمع پتروپالایشی پنگ‌رنگ	مالزی	۳۰۰	حدود ۲۵	۲۰۱۹
۴	هنگیی	برونئی	۱۶۰	۴۰	۲۰۱۹
۵	شنگ‌هان	چین	۳۲۰	۶۰	۲۰۲۱
۶	فاز دوم ژجیانگ	چین	۴۰۰	۵۰	۲۰۲۱
۷	الدقم	عمان	۲۳۰	حدود ۴۰	۲۰۲۲
۸	الزور	کویت	۶۱۵	حدود ۲۵	۲۰۲۴
۹	پارک شیمیایی آرامکو/سابیک	عربستان	۴۰۰	۴۵	۲۰۲۵
۱۰	مجتمع پتروپالایشی آدانا	ترکیه	۲۱۲	-	۲۰۲۶

* تبدیل تهدید تحریم به فرصت ارزآوری با احداث پتروپالایشگاه‌ها در ایران

در سال 2018 مجموع واردات مواد شیمیایی و پتروشیمیایی در کشورهای منطقه بیش از 30 میلیارد دلار بوده است که از این مقدار حدود 3 میلیارد دلار آن مربوط به ایران بوده است. با توجه به توسعه روزافزون صنایع کشور و افزایش سرانه مصرف مواد پتروشیمیایی، این میزان واردات روند کاملاً صعودی خواهد داشت. یعنی تقاضای ایران و سایر کشورهای منطقه به واردات محصولات شیمیایی افزایش چشمگیری پیدا خواهد کرد.

با توجه به طرح‌های پتروپالایشی تعریف شده در منطقه و عقب‌ماندگی ایران در این حوزه، اگر افزایش ظرفیت پتروپالایشگاه‌ها در ایران [به صورت فوری](#) در دستور کار دولت‌ها قرار نگیرد، علاوه بر افزایش

وابستگی ایران به واردات محصولات شیمیایی از سایر کشورها، ایران بازار صادراتی رو به رشد منطقه را نیز از دست خواهد داد. از همین رو اجرای طرح‌های پتروپالایشی و تولید مستقیم فراورده‌های پتروشیمیایی از نفت اهمیتی کاملاً راهبردی برای کشور دارد.

در چند سال اخیر شاهد بودیم که تحریم‌های آمریکا واردات بنزین و فروش نفت کشور را با چالش‌های جدی مواجه کرده است، در صورت عدم توسعه پتروپالایشگاه‌ها در کشور و با استمرار این روند خام‌فروشی، پیش‌بینی می‌شود تحریم‌های آینده از جنس ممانعت از خرید فراورده‌های پتروشیمیایی و شیمیایی مورد نیاز صنایع خواهد بود و وابستگی و ارزبری نیز در این حوزه افزایش پیدا می‌کند.

هم‌اکنون نزدیک به ۲۷ میلیون تن فرآورده (اغلب) سنگین در پالایشگاه‌های ایران تولید می‌شود که به معنی تولید ۲۷ میلیون تن محصولی است که هیچگاه وارد زنجیره ارزش نخواهد شد و ارزش‌افزوده برای کشور تولید نخواهد کرد. در این راستا طرح‌های بهینه‌سازی پالایشگاه‌های فعلی کشور که ذیل قانون پتروپالایشگاه‌ها تعریف شده است فرصتی است با احداث واحدهای ارتقا، سهم تولید خوراک پتروشیمی‌ها در پالایشگاه‌های کشور افزایش یابد تا بدین صورت بخشی از تقاضای داخلی یا ظرفیت صادراتی محصولات شیمیایی کشور در آینده نیز بدین صورت تامین شود.